
Profesorica Bożena Ostromecka-Frączak – jezikoslovna vez med Poljsko in Slovenijo

Maria Wtorkowska

Velik del življenja in dosežkov prof. dr. Bożene Ostromecke-Frączak, jezikoslovke Filološke fakultete Univerze v Lodžu, vodje novoustanovljene Katedre za uporabno in kulturno jezikoslovje, je povezan s Slovenijo, predvsem s Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani. Področje njenega raziskovanja so poleg poljsko-ruskih tudi poljsko-slovenski jezikovni in kulturni stiki, med drugim pa je soavtorica slovensko-poljskega slovarja in sodna tolmačka za slovenski jezik. Pomembni so profesoričini dosežki na področju poučevanja poljščine kot drugega/tujega jezika in poljskega oblikoslovja. Za svojo najnovejšo monografijo o zgodovini slovenskega slovaropisja je oktobra 2008 prejela nagrado rektorja Univerze v Lodžu za znanstveno-raziskovalne dosežke.

Bożena Ostromecka-Frączak: The Linguistic Connection between Poland and Slovenia

A large part of the life and achievements of Bożena Ostromecka-Frączak – a linguist at the University of Łódź's Faculty of Arts and the head of the newly founded Department of Applied and Cultural Linguistics – is connected with Slovenia, especially with the University of Ljubljana's Faculty of Arts. In addition to Polish-Russian linguistic and cultural contact, she also studies Polish-Slovenian contact. Among other accomplishments, she is a coauthor of a Slovenian-Polish dictionary and a court interpreter for Slovenian. Her professorial achievements in the teaching of Polish as a second/foreign language and Polish morphology are significant. For her latest monograph on the history of Slovenian lexicography, in October 2008 she received an award from the chancellor of the University of Łódź for achievement in research.

Prof. dr. Bożena Ostromecka-Frączak s Filološke fakultete Univerze v Lodžu (Poljska) je po odločbi predsednika Republike Poljske z dne 31. januarja 2008 pridobila znanstveni naziv redne profesorice.

Rodila se je 25. januarja 1944 v Aleksandrówu Kujawskem na Poljskem, kjer je končala osnovno šolo ter gimnazijo. Leta 1962 je vpisala študij poljskega jezika in književnosti na Filološki fakulteti Univerze v Lodžu in ga končala leta 1967 z diplomskim delom *Toponimi v poljskih narečjih (Nazwy miejsc w gwarach polskich)*. Med študijem (leta 1965) je na isti fakulteti vpisala še vzporedni študij ruščine, ki ga je končala leta 1970 z diplomskim delom *Toponimi v poljščini in ruščini (Nazwy miejsc w języku polskim i rosyjskim)*. Obe diplomski nalogi izkazujeta jezikoslovno opredelitev znanstvene poti Bożene Ostromecke-Frączak.

Njen mentor na doktorskem študiju je bil Witold Śmiech, pri katerem je napisala doktorsko disertacijo iz kontrastivnega jezikoslovja z naslovom *Razvoj funkcije glagolskega predpanskega obrazila wy- v poljščini ter wy- in iz- v ruščini (Rozwój funkcji czasownikowego prefiksu wy- w języku polskim oraz wy- i iz- w języku rosyjskim)*, ki združuje znanje obeh študijskih smeri (zagovarjala jo je leta 1975). Tematike besedotvorja glagola se dotika tudi njena habilitacijska razprava *Poljski glagoli z dvo- in večmorfemskimi obrazili (Czasowniki polskie z formantem rozdzielonym)*, za katero ji je Svet Filološke fakultete Univerze v Lodžu leta 1983 dodelil znanstveni naziv izredne profesorice za poljsko jezikoslovje.

Celo življenje je ostala zvesta Univerzi v Lodžu, na kateri se je takoj po končanem študiju leta 1967 zaposlila na Katedri za poljski jezik. V štiridesetih letih svojega dela na omenjeni ustanovi je uspešno napredovala po znanstveni in poklicni lestvici ter postala uveljavljena raziskovalka in pedagoginja.

Med letoma 1983 in 1991 jo je Ministrstvo za znanost, visoko šolstvo in tehnologijo Republike Slovenije izbralo za lektorico poljskega jezika na Univerzi v Ljubljani. Po tem se je vrnila na matično Katedro za sodobni poljski jezik. Med letoma 1992 in 2005 je bila tudi namestnica direktorja, odgovornega za znanstveno in založniško delo Inštituta za poljščino kot drugi/tuji jezik Univerze v Lodžu. Od leta 2006 je vodja samostojne Enote za poljščino kot drugi/tuji jezik, ki so jo leta 2007 preimenovali v Katedro za uporabno in kulturno jezikoslovje, na kateri vodi usmeritev *poučevanje poljščine kot drugega/tujega jezika*.

Bożena Ostromięcka-Frączak se je v preteklosti večkrat udeležila različnih raziskovalnih izmenjav, sprva v Rusiji, kasneje – ko se je usmerila in poglobila v jezikoslovno raziskovanje južnoslovanske jezikovne skupine – pa tudi v državah bivše Jugoslavije, med njimi predvsem v Sloveniji. Kot gostujoča profesorica je predavala v Rusiji, Sloveniji in na Slovaškem.

Za profesoričin znanstveni dosežek vsekakor lahko štejemo 110 objav, med katerimi najdemo štiri monografije (napisane v soavtorstvu), 80 izvernih del, razprav, ocen oziroma recenzij, biografij, enciklopedijskih in leksikonskih gesel, 30 prevodov znanstvenih in umetniških besedil iz slovenščine v poljščino, 17 založniških recenzij in znanstvenih razprav, simpozijjskih zbornikov in učbenikov. Njene razprave so objavljale ne le založbe na Poljskem, ampak tudi v Avstriji, Nemčiji in Sloveniji ter na Češkem in Slovaškem.

Do zdaj je pri njej končalo študij 170 magistrov polonistike in 30 diplomantov razrednega pouka in predšolske vzgoje. Bożena Ostromięcka-Frączak je imela velik vpliv tudi na razvoj znanstvenega in raziskovalnega kadra: pri njej je promoviralo šest doktorjev znanosti (tudi zdaj je mentorica več študentom doktorskega študija), bila je recenzentka pri devetih doktoratih (tudi zunaj Univerze v Lodžu) in članica štirih habilitacijskih komisij za izvolitev v naziv izrednega profesorja. Ena izmed njenih učenk je že izredna profesorica na Univerzi v Lodžu, druga pa je docentka za poljski jezik na Univerzi v Ljubljani. Drugi njeni študenti pa med drugim delajo na Znanstvenoraziskovalnem centru (ZRC SAZU) ali pa so znani prevajalci poljske književnosti v Sloveniji. V okviru Univerze v Lodžu prireja različne znanstvene konference, že več let je glavna urednica serije *Acta Universitatis Lodziensis*

z naslovom Polonistično izobraževanje za tujce (*Kształcenie polonistyczne cudzoziemców*) in članica uredniškega odbora publikacije *Etnološka stičišča = Zbieżności etnologiczne = Ethnological Contacts*, ki izhaja v Ljubljani.

Profesorica je pri svojem znanstvenem delovanju še posebej povezana z Ljubljano: že petnajst let je namreč pooblaščenka rektorja Univerze v Lodžu za neposredno sodelovanje z Univerzo v Ljubljani. Na njeno pobudo se je začelo izredno dragoceno sodelovanje med polonisti, slavisti, etnologi in pedagogi z obeh univerz. Ciklično se namreč vrstijo znanstvene konference v Lodžu in Ljubljani. Poleg tega je Bożena Ostromięcka-Frączak sodelovala pri treh mednarodnih raziskovalnih projektih: *Żywieński slog Poljaków in Slovencev (Styl życia Polaków i Słowców)*, *Poljsko-slovenski literarni stiki (Literackie kontakty polsko-słoweńskie)* – za serijo publikacij s tega področja je dobila nagrado rektorja Univerze v Lodžu – ter *Śolstwo na Poljskem in v Sloveniji (Szkolnictwo w Polsce i Słowenii)*. Rezultat tega sodelovanja je veliko kakovostnih znanstvenih razprav, objavljenih tudi zunaj Poljske.

Profesorica sodeluje pri delu različnih fakultetnih in univerzitetnih komisij, sodeluje pa tudi z ustanovami, organizacijami in znanstvenimi društvi na Poljskem in v tujini. Je članica Poljskega jezikoslovnega društva, Društva ljubiteljev poljskega jezika, Znanstvenega društva v Lodžu, Komisije za raziskave o miru (Oddelek Poljske akademije znanosti v Lodžu), članica mednarodne organizacije Združenja poljskih in tujih učiteljev poljščine kot drugega/tujega jezika in kulture »Bristol« (pred tem je delovala tudi v vodstvu društva), Programskega sveta Centra za poljski jezik in kulturo Univerze Marie Curie-Skłodowske ter Poljskega društva sodnih in strokovnih prevajalcev in tolmačev.

Zaradi številnih profesoričnih kompetenc in ugleda, ki ga uživa, so jo pogosto vabili k sodelovanju v različnih ministrskih in državnih komisijah. Od leta 1998 je namestnica predsednika Komisije za izobraževanje in potrjevanje lektorjev poljščine kot drugega/tujega jezika v tujih akademskih središčih (sprva na Ministrstvu za narodno izobraževanje oziroma kasneje na Ministrstvu za narodno izobraževanje in visoko šolstvo). V letih 1999–2003 je bila članica Komisije za priznavanje znanja poljščine kot drugega/tujega jezika (na istem ministrstvu). Po razrešitvi komisije je bila leta 2003 povabljen v Državno komisijo za priznavanje znanja poljščine kot drugega/tujega jezika. Velikokrat je na prošnjo ministrstva ocenjevala razne raziskovalne projekte, vodila metodološke tečaje za lektorje poljskega jezika, izpite za kandidate iz držav vzhodne Evrope, ki so se želeli vpisati na poljske fakultete, ter bila vodja komisij za priznavanje znanja iz poljskega jezika.

Raziskovalna zanimanja Bożene Ostromięcke-Frączak bi lahko razdelili na več področij: poljska in slovenska leksikologija in leksikografija, poučevanje poljščine kot drugega/tujega jezika, sodobna poljščina, še posebej pragmatična lingvistika in jezikovne komunikacije, slovanski jeziki (v okviru primerjalnega in kulturnega jezikoslovja) ter prevodoslovje. Njene raziskave zajemajo analizo gradiva, opise jezikovnih pojavov ter teoretične in metodološke analize.

Med vsemi različnimi področji delovanja posebno mesto zavzemata leksikologija in leksikografija. Bożena Ostromięcka-Frączak je s Tonetom Pretnarjem namreč soavtorica prvega *Slovensko-poljskega slovarja* (izdanega leta 1996 v

Ljubljani). Gre za slovaropisno delo novega tipa, v katerem najdemo tako pojmovne kot pojasnjevalne ustreznike in bogato frazeološko gradivo. Menim, da je vrednost slovarja – tako znanstvena kot tudi praktična – neprecenljiva, in to v celotnem slovanskem merilu. V slovarju sta avtorja uporabila komunikacijsko teorijo, dosežke sodobne pragmatične lingvistike, sociolingvistike in prevodoslovja. V zadnji monografiji z naslovom *Zgodovina slovenskega slovaropisja (Historia leksykografii słoweńskiej)* pa najdemo pregled šestih stoletij zgodovine slovenskega jezika in presojo okrog 85 leksikografskih del. V njej je prikazan boj Slovencev za lastno narodno identiteto, predvsem pa boj za ohranitev lastnega jezika. Delo je napisano s strastjo in srcem ter je primer visoke ravni erudicije njegove avtorice. S tema dvema znanstvenima deloma se je Bożena Ostromięcka-Frączak trajno vpisala tudi v slovensko jezikoslovje. Njeno vlogo oziroma položaj v slavistiki je poudarjal Franciszek Ślawski (v: *Język Polski* 78), ki je *Slovensko-poljski slovar* v recenziji označil kot vzorčno delo. Dodamo lahko, da sta obe publikaciji novatorski in pomembni tako za Poljake kot Slovence. Monografija *Zgodovina slovenskega slovaropisja* je prva taka publikacija na svetovnem slovenističnem trgu.

Lahko bi rekli, da je Bożena Ostromięcka-Frączak človek obeh kultur, saj Poljakom približuje slovensko kulturo, opisuje poljsko-slovenske literarne stike (članki o E. Korytku, F. Prešernu, A. Mickiewiczzu, V. Moletu, R. Štefan) ter prevaja slovensko literaturo v poljščino. V *Enciklopediji Slovenije* je omenjena v geslih Slovarji, Slovensko-poljski literarni odnosi in Polonistika. Med njene raziskovalne dosežke štejemo tudi razprave s področja prevodoslovne teorije in prakse. V njih so jo zanimale pragmatična konotacija prevodov, prevajalske tehnike, stilistika in meje (ne)prevedljivosti besedila – razprave o prevodih del M. Dąbrowske, T. Konwickega in drugih poljskih pisateljev v slovenščino, npr. Zvestoba izvirniku ali komunikativnost prevedenega besedila – problematika prevajanja v slovenščino (*Wierność originalowi czy komunikatywność tekstu przekładowego – dylematy tłumacza słoweńskiego*, 1997), Stilistična konvencija prevodov poljske literature v slovenščino (*Konwencja stylistyczna słoweńskich przekładów z literatury polskiej*, 1999).

Naslednje področje njenega raziskovalnega zanimanja je poučevanje poljščine kot drugega/tujega jezika. Dela s tega področja imajo poleg raziskovalne vrednosti tudi svojo praktično uporabnost. V njih se profesorica posveča učnim metodam in didaktičnim pripomočkom, med drugim pa izpostavlja pomen kontrastiranja pri poučevanju poljščine kot drugega/tujega jezika in potrebo po pridobivanju družbenokulturne zmožnosti. V teh delih je poudarjen praktični pristop k obravnavanim temam, saj je prof. dr. Bożena Ostromięcka-Frączak veliko let poučevala tujce, poleg tega pa je soustvarjala tudi sistem za priznavanje znanja iz poljščine kot drugega/tujega jezika. Med mnogimi objavami je treba izpostaviti predvsem naslednje: Funkcija vprašanj v procesu poučevanja tujega jezika (*Funkcja pytań w procesie glottodydaktycznym*, 1996), Didaktični slovarji za poučevanje poljščine kot drugega/tujega jezika: Teorija in praksa (*Słowniki dydaktyczne do nauki języka polskiego jako obcego: Teoria i praktyka*, 2000), Kako Slovani govorijo poljsko? (*Jak Słowianie mówią po polsku?*, 2004).

V zadnjih letih se je pri svojem raziskovanju vrnila k področju, ki se mu je posvečala na začetku svoje znanstvene poti, tj. k raziskovanju sodobne poljščine, le da jo je začela obravnavati s popolnoma drugega znanstvenega zornega kota. Posvečala se je jezikovnemu sistemu, npr. v članku Lastna imena kot besedotvorne podstave (*Nazwy własne jako podstawy derywacji*, 2001), predvsem pa jezikovni pragmatiki, povezani s funkcioniranjem sodobne poljščine in preureditvijo jezikovnokomunikacijskega prostora. Raziskovala je jezikovni prostor v mestu, kot se odraža v grafitih, in sicer z vidika t. i. jezikovnega dovtipa (še posebej lokalnega) ter desakralizacije vrednot. Med drugim se je ukvarjala še z jezikovno predstavo sveta pri lastnih imenih, z medbesedilnostjo v televizijskih reklamah ter s kontaminacijo kot virom besednih iger.

Poleg tega naj omenim še njeno zanimanje za spremembe v funkcioniranju in statusu različnih jezikovnih zvrsti v poljščini ter spremembe v jezikovni komunikaciji pri Poljaki. Zanimala sta jo družbeno-kulturni in komunikacijski vidik sodobne poljščine. Napisala je vrsto člankov, za katere je gradivo črpala predvsem iz časopisnih naslovov. Eden izmed člankov, v katerem je prikazala nekonvencionalnost, včasih tudi jezikovno nesposobnost, kakor se odražata v naslovih, nosi naslov »Kaj emarijo v parlamentu?« ali o normativnih odstopih v časopisnih naslovih v Gazeti Wyborczy (*»Co Sejm pichci«, czyli o niekonwencjonalności nagłówków w Gazecie Wyborczej*, 2007). Raziskovala je tudi pragmatično funkcijo izražanja čustev v časopisnih naslovih, ki se kaže kot vpliv na naslovnika – Izražanje čustev v časopisnih naslovih (*Wyrażanie emocji w nagłówkach prasowych*, 2006), besedno igro z bralcem in »karnevalizacijo« jezika – Prodaja jezika v časopisnih naslovih v Gazeti Wyborczy (*Sprzedaż języka w nagłówkach Gazety Wyborczej*, 2004); Novinarska besedna igra z bralcem ali o časopisnih naslovih (*Dziennikarzy gra językiem z czytelnikiem, czyli o nagłówkach prasowych*, 2004). Opozorila je na spremenljivost jezikovnega obnašanja med novinarji in pokazala, da je pragmatična funkcija v večini izražena z ekspresivnostjo na različnih jezikovnih ravneh, najpogosteje pa z ekspresivnim besedjem. V članku Riba smrdi (se začne kvariti) pri glavi ali novinarji o politiki in politikih (*Ryba cuchnie (psuje się) od głowy, czyli dziennikarze o polityce i politykach*, 2004) je opazovala in analizirala vrednotenje v časopisnih naslovih.

Njeno znanstveno, didaktično in organizacijsko dejavnost je zelo visoko ocenilo vodstvo Univerze v Lodžu. Večkrat je prejela nagrado rektorja Univerze v Lodžu, in sicer devet znanstvenih nagrad za individualne dosežke, skupinsko znanstveno nagrado in nagrado za didaktično-organizacijske dosežke. Vodstvo Univerze v Lodžu ji je dodelilo zlato odlikovanje Univerze v Lodžu (1996) ter medaljo Univerze v Lodžu za družbo in znanost (2004). Poleg tega je prejela tudi srebrni križ za zasluge (1996), medaljo Narodne komisije za narodno izobraževanje (1998) in zlato odlikovanje Združenja poljskih učiteljev (2003).

Na koncu bi rada poudarila, da je prof. dr. Bożena Bożena Ostromięcka-Frączak ne le izjemna znanstvenica, ampak tudi velika osebnost, ki je zmeraj pripravljena pomagati, ne glede na okoliščine. Nihče, ki se nanjo obrne, ne bo odslovljen – vedno najde čas za pomoč in nasvete svojim študentom in kolegom.

Srečanja z njo človeka res nikoli ne pustijo ravnodušnega, saj je polna optimizma in notranje moči, ki ju zna prenašati tudi na druge. Tako vedno spodbuja sodelavca k udeležanju njegovih načrtov ter sebi in drugim postavlja nove izzive, s katerimi se vedno z neverjetno voljo uspešno spoprijema. Vse to štejem za eno izmed odlik cenjene profesorice, zaradi katere si zasluži še posebno priznanje in spoštovanje.